

ІНФОРМАЦІЙНА ЕТИКА ЯК НЕОБХІДНИЙ ЕЛЕМЕНТ РЕГУЛЯЦІЇ СУЧАСНОГО ІНФОРМАЦІЙНОГО СУСПІЛЬСТВА

Присвячено аналізу важливості інформаційної етики в межах активного розвитку інформаційно-комунікаційних технологій. Активні дослідження проблем кіберпростору ведуть із другої половини ХХ ст., і з кожним роком ці дослідження стають дедалі інтенсивнішими. Зростання інтересу представників найрізноманітніших гуманітарних дисциплін до зазначеної проблематики пояснюємо не так безпрецедентною динамікою розвитку об'єкта досліджень, як тією основоположною роллю, яку відіграє комунікація в сучасному світі. Сучасні телекомунікаційні технології, і насамперед глобальна комп'ютерна мережа інтернет, є одним із найважливіших факторів у розвитку світового співтовариства, що робить вирішальний вплив на суспільну, політичну, економічну і соціокультурну сфери. А глобальна пандемія Covid-19 із 2020 р. вивела ці питання на перший план соціогуманітарних досліджень. Комп'ютерні технології не нейтральні – вони наповнені людськими, культурними й соціальними цінностями. Зазначені цінності можна передбачати і враховувати, вони здатні з'являтися й еволюціонувати після багатьох спроб і помилок. У полікультурному світі часто можуть виникати системи цінностей, що конфліктують. У майбутніх дослідженнях необхідно зробити якнайбільше у створенні ширшої та перспективнішої концепції того, що означає бути людиною в потоці перетворень, які нині наявні. Рішення тих чи інших проблем в інформаційній етиці є різним залежно від того, хто їх вирішує. Усі дилеми та проблеми в межах розглянутого напрямку прикладної етики мають відкритий характер, і точної відповіді на поставлені питання поки ніхто не може дати.

Ключові слова: діджиталізація, етикет, інформаційна етика, інформаційно-комунікаційні технології, нетикет.

Постановка проблеми. Весь 2020 і, можливо, 2021 р. більшість людей на землі працюють та навчаються дистанційно з допомогою комп'ютерів, планшетів і смартфонів. Питання інформаційної етики нині як ніколи важливі. Проте, незважаючи на це, проблеми, яких торкається ця галузь прикладної етики, залишаються відкритими та нерегульованими.

Активні дослідження проблем кіберпростору ведуть із другої половини ХХ ст., і з кожним роком вони стають дедалі інтенсивнішими. Зростання інтересу представників найрізноманітніших гуманітарних дисциплін (філософів, соціологів, психологів, культурологів, лінгвістів та ін.) до зазначеної проблематики пояснюють не так безпрецедентною динамікою розвитку об'єкта досліджень, як тією основоположною роллю, яку відіграє комунікація в сучасному світі. Сучасні телекомунікаційні технології, насамперед глобальна комп'ютерна мережа інтернет, є одним із найважливіших факторів у розвитку світового співтовариства, що робить вирішальний вплив на суспільну, політичну, економічну і соціокультурну сфери. А глобальна пандемія Covid-19 із 2020 р. вивела ці питання на перший план соціогуманітарних досліджень.

Інформаційний простір мережі інтернет, що вже перетворилася на основну інфраструктуру соціальної комунікації на локальному та глобальному рівнях, – це порівняно нове культурне явище. Зрозуміло, що виразна й ефективна система моральної регуляції в досліджуваній сфері ще не склалася. Цей простір надає людині небачені раніше можливості в сенсі реалізації особистої свободи, кидаючи виклик традиційним моральним настановам. Безумовно, це породжує чимало етичних проблем як загальнотеоретичного, так і прикладного характеру, пов'язаних, зокрема, з поширенням примусової й агресивної інтернет-реклами, порнографії, пропаганди насильства, уторгненням у приватне життя, порушенням загальноновизнаних норм авторського права і багатьма іншими аспектами.

Аналіз досліджень і публікацій. Одним із напрямів прикладної етики, що займається пов'язаними з інформацією проблемами, є інформаційна етика. Інформаційна етика – це сфера досліджень впливів інформаційних і цифрових технологій на людство, а також і професійна етика персоналу, залученого до сфери інформаційних засобів, інформатики, технічного забезпечення роботи ЗМІ тощо. Ці дослідження активно здійс-

нюють у наш час і філософи, і фахівці у сфері ЗМІ, і фахівці у сфері комп'ютерних технологій. Інформаційна етика дуже тісно пов'язана з комп'ютерною етикою, і такою проблематикою займалися і займаються Р. Капурро, Дж. Мур, Р. Спінелло, Г. Тавані, Л. Флоріді, Г. Бондар, М. Дедюліна, В. Назаров, О. Сергєєв та ін.

Мета статті. Проаналізувати роль інформаційної етики як необхідного елементу регуляції сучасного інформаційного суспільства задля врегулювання дуже широкого кола етичних проблем, що виникають в інформаційному просторі.

Виклад основного матеріалу дослідження. Сучасне суспільство широко використовує цифрові інформаційні технології практично в усіх сферах людського життя. Діджиталізація та перенасиченість інформацією стали нашим повсякденним життям, незважаючи на те, що сам науковий розвиток у цьому напрямі не нараховує навіть 100 років.

Дослідник О. Сергєєв виділяє шість етапів розвитку етичної думки у сфері інформаційно-комунікаційних технологій у західному науковому дискурсі, підкреслюючи, що між цими періодами немає чітких меж. Першим етапом він називає 1940–1950-ті рр., період активного впровадження автоматизованих систем, зародження кібернетики, виходу книг Н. Вінера "Кібернетика, або Управління і зв'язок у тварині і машині" та "Людське використання людських істот: Кібернетика і суспільство". "Незважаючи на те, що сам термін *комп'ютерна етика* увійшов до загального вжитку набагато пізніше, уже після публікації робіт Вінера, саме він першим позначив пласт нової проблематики, пов'язаної із застосуванням автоматів й обчислювальних систем, розробив методологію і стратегії для етичного аналізу цієї проблематики, висунув ключові етичні принципи і цінності. Крім усього цього, він прорахував появу можливих етичних проблем у найближчому майбутньому, пов'язаних зі стрімким розвитком технологій" [8, с. 83]. Другим етапом О. Сергєєв називає 1960-ті рр., а саме публікацію робіт Д. Паркера, закладення ним основ комп'ютерної етики як академічної дисципліни та розробку першого кодексу професійної поведінки для Асоціації обчислювальної техніки (АСМ). Третій етап – кінець 1970-х рр., зокрема публікація книги Дж. Вейценбаума "Влада комп'ютера і людський розум", де зроблено висновок, що проблема розвитку комп'ютерних технологій має серйозну

етичну складову. Четвертий етап – 1980-ті рр. У цей період були опрацьовані закладені в попередні роки концепти. З'являються робота Дж. Мура "Що таке комп'ютерна етика?" та перший підручник "Комп'ютерна етика" Д. Джонсон, розробляють перші курси з проблем комп'ютерної етики, під керівництвом Т. В. Бінума виходить спеціальний журнал "Метафілософія" та проходить перша міжнародна міждисциплінарна конференція з комп'ютерної етики. П'ятий етап – 1990-ті рр., публікація робіт Д. Готтербарна, «його участь у створенні третьої версії кодексу етики та професійної поведінки для АСМ, а також у розробці стандартів ліцензування для інженерів-програмістів. С. Роджерсон і Т. В. Бінум організовують і проводять серію міжнародних конференцій з етичних проблем інформаційних технологій за назвою ETHICOMP. Проте, напевно, найважливіше в цей період – це публікація декількох робіт Л. Флоріді, що сприяли відмежуванню і становленню двох нових наукових сфер: філософії інформації та інформаційної етики. Крім цього, виходить кілька наукових праць Х. Ніссенбаум, присвячених проблемам авторського права, копіювання програм, приватності й анонімності в мережі. Д. Джонсон разом із Х. Ніссенбаум публікують монографію "Комп'ютери, етика і соціальні цінності". Д. Джонсон постулює положення про те, що інтеграція сучасних технологій у життя людини досягла такого рівня, що комп'ютерна етика починає втрачати свій автономний статус і буде поступово поглинатися звичайною етикою. За керівництва Дж. ван ден Ховена проходить організація міжнародної конференції CEPE із філософських проблем комп'ютерної етики. Він же ініціює створення і випуск журналу "Етика та інформаційні технології"» [8, с. 83–84]. Останнім етапом О. Сергєєв називає 2000-ні рр. У цей час Г. Тавані випускає науково-популярні книги "Лекції з кіберетики", "Етика і технологія: етичні проблеми в столітті інформаційно-комунікаційних технологій", "Етика, комп'ютерна обробка інформації і геноміка", Р. Спінелло публікує роботи "Кіберетика: мораль і право в кіберпросторі", "Регулювання кіберпростору: політики і технології управління" і "Приклади з етики в галузі інформаційних технологій". У цей же період з'являється багато журналів, присвячених аналізу процесів, що відбуваються в цифрову епоху [8]. Однак цей процес не є закінченим. Активний розвиток технологій у 2010-х рр. претендує на наступний етап розвитку й етичної думки, Л. Флоріді продовжує випускати свої книги, на пострадянському просторі вчені починають захищати дисертації з проблем інформаційної етики, розвивається активна дискусія та розробляють механізми регуляції та цензури в інтернет-просторі (заборона сайтів, деяких соцмереж, способи контролю неетичного контенту тощо). На нашу думку, 2020-ті можуть стати революційним етапом розвитку інформаційного суспільства, адже дистанційна робота та дистанційне навчання вивели деякі проблеми на новий рівень (пранки, неетичне поведіння в робочий час, академічна недобросовісність, емоційне вигорання тощо).

Тепер розглянемо детальніше деякі з найбільш обговорюваних етичних проблем в інформаційному просторі. Наукові дослідження проблем інформаційної етики є обов'язковими для сучасної економіки та бізнесу. Президент Міжнародного центру з інформаційної етики Університету медіа у Штутгарті (Німеччина) Р. Капурро вважає, що інформаційно-комунікаційні технології (ІКТ) достатньо сильно впливають на сучасну політику, перетворюючи її в медіакратію, що базується на нових видах інтерактивної участі в житті суспільства за допомогою цифрових технологій. Різноманітні інтерактивні форми ЗМІ та соціальні мережі "послаблюють ієрархічну,

побудовану "із центру в маси", структуру традиційних глобальних засобів масової інформації, надаючи окремим людям, групам і цілим спільнотам можливість виступати розповсюджувачами, а не лише одержувачами інформаційних повідомлень" [4].

За останні 20 років інтернет перетворився на основний майданчик соціальної комунікації на локальному та глобальному рівнях. Нині свободу доступу до мережі часто розглядають як основоположний етичний принцип, аналогічний принципам свободи слова і свободи друку. Проте ми дедалі частіше чуємо в новинах, що в тій чи іншій країні забороняють десятки сайтів, а в соціальних мережах відправляють у довчний бан не тільки сторінки із сумнівним контентом, але і відомі світові політики (один з останніх кейсів – закриття сторінок 45-го президента США Д. Трампа у Twitter та Facebook). Л. Лессіг передбачав таку ситуацію, коли загальнодоступність кіберпростору буде поставлена під загрозу якимись місцевими ринковими правилами, індустрією програмного забезпечення, національними законодавствами і моральними традиціями. Він зазначав: "Якщо ми нічого не зробимо, кодекс кіберпростору зміниться. Невидима рука змінить його дуже передбачуваним чином. Нічого не робити означає змиритися саме з цим. Змиритися з тими змінами, до яких призведе зміна цього кодексу. Змиритися з тим, що кіберпростір стане менш вільним або вільним по-іншому, ніж той простір, яким він був раніше" [11, с. 109]. Як і будь-яке явище, вільний доступ до мережі інтернет може сприяти зміцненню миру та демократії, але це явище має і протилежний бік – можливість маніпулювання і контролю. З цієї причини Р. Капурро вважає за необхідне виробити режим управління використанням інтернету в ході міжкультурних дискусій та на основі демократичних цінностей і прав людини [4].

Професор Гертфордширського університету у Великій Британії Л. Флоріді у своїй книзі "Етика інформації" розглядає інформаційну етику як "галузь філософії інформації, що досліджує, в широкому розумінні, етичний вплив ІКТ на життя людини та суспільства. ІКТ глибоко вплинули на багато аспектів людського життя, включаючи характер спілкування, освіту, роботу, розваги, промислове виробництво та бізнес, охорону здоров'я, соціальні відносини та збройні конфлікти. Вони мали радикальний і широкомасштабний вплив на наше моральне життя і на сучасні етичні дискусії" [10, рр. xii–xiii].

На думку Р. Капурро, «актуальними для інформаційної етики є такі теми, як інтелектуальна власність, недоторканність приватного життя, безпека, перевантаженість інформацією, цифровий розрив, дискримінація за ознакою статі, штучні "посередники", віртуальна реальність, робототехніка, достовірність та актуальність інформації про довкілля і цензура. Усе це належить до об'єктів ретельної етичної оцінки не тільки з погляду загальних прав і принципів, але і з погляду відмінностей між культурами, історичних і географічних особливостей, що передбачає наявність різних теоретичних основ і практичних варіантів вирішення проблем. Ця галузь етичних досліджень сьогодні називається "міжкультурною інформаційною етикою"» [4]. Дослідження проблем інформаційної етики зумовлює появу супутніх напрямів прикладної етики, наприклад кіберетики, інтернет-етики, віртуальної етики, нетикету тощо.

У жовтні 1997 р. в Університеті Констанца Р. Куленом був проведений мережевий форум, у 18 відділеннях якого був представлений огляд найважливіших проблемних сфер тогочасної дискусії в інформаційній етиці: концепція інформаційної етики; інтелектуальне право власності; інформація як громадський і/або при-

ватний товар; громадська сфера в кіберпросторі; приватна сфера, конфіденційність, захист; інформаційно багаті та інформаційно бідні країни; інформаційно багатий та інформаційно бідний народ; інформаційна компетентність: право читати і писати інформацію; насильство і порнографія в медійних засобах, особливо в інтернеті; свобода засобів масової інформації; етичний контроль над штучним інтелектом; справжнє значення інформації; світовий порядок інформаційної етики; віртуалізація продуктів знання, а також інформаційні та комунікаційні процеси; робота й автоматизація; центральні та децентралізовані засоби організації інформаційних процесів і систем; утопічні аспекти інформаційного суспільства; виховання та вивчення інформаційної етики [7, с. 222]. За понад 20 років потому ці проблемні поля не тільки не зникли, вони розширилися через ще далі більшу діджиталізацію сучасного суспільства.

На думку В. Назарова, найгострішими в сенсі моральних наслідків є такі проблеми інформаційної етики, як відбір й оцінка інформації, контекстуалізація інформації, контроль над інформацією, інформаційна безпека та надійність самої інформації [7, с. 223]. Ці ж проблемні ситуації інформаційної етики "багато в чому є відображенням фундаментальної дилеми медіаетики в цілому, суть якої в одночасному забезпеченні та обмеженні інформаційних прав на: 1) вільний доступ до джерел інформації та обмеження і приховування інформації, 2) вільний і безперешкодний вираз і поширення інформації (право на інформаційну свободу) і на захист від тоталітарної інформації (релігійного мракобісся, ідеології тероризму, насильства, сексу) окремих категорій громадян (неповнолітніх, психічно нестійких та ін.)" [7, с. 225–226]. Задля пом'якшення таких конфліктних ситуацій В. Назаров пропонує виконання принципів, які також можна назвати чеснотами:

- *добročесність роз'яснення статусу інформації.* Таку чесноту російський науковець розглядає як ключ до етичного розуміння інформаційної та бібліотечної науки, бо в ній міститься "зобов'язання постійної поміркованості дисципліни". Іншими словами, інформаційна етика має критично ставитися до нової інформації та постійно моніторити та ставити посилання на першопочаткові джерела інформації.

- *добročесність готовності до діалогу з професійними співнотами та клієнтами.* Така чеснота є показником того, що правильна комунікація – ключ до відповідального поведіння з будь-якою інформацією. Той, хто відповідально передає інформацію, забезпечує високий рівень її надійності та достовірності [7, с. 226].

Проте згадані чесноти слід прищеплювати дітям ще у школі та розвивати в університеті. Академічна добročесність є однією з топтем в українському академічному середовищі останні роки. На сайті ЮНЕСКО, наприклад, ідеться про інформаційну етику: "Етичні принципи для товариств знань випливають із Загальної декларації прав людини і передбачають право на свободу вираження поглядів, загальний доступ до інформації, особливо тієї, що є громадським надбанням, а також право на освіту, приватне життя й участь у культурному житті суспільства. Міжнародна дискусія з інформаційної етики (інфоетики) стосується етичних, правових і соціальних аспектів застосування інформаційних і комунікаційних технологій (ІКТ). Одним із пріоритетів ЮНЕСКО в її діяльності з виконання рішень Всесвітньої зустрічі на вищому рівні з питань інформаційного суспільства (BBIO) є етичні аспекти інформаційного суспільства. Організація заохочує їх і сприяє їхньому зміцненню в тісній взаємодії зі своїми державами-членами. Безкоштовний і безперешкодний доступ до інформації в інтерактивних

мережах залишається ключовим завданням, рішення якого зачіпає різні етичні питання, що потребують уваги міжнародної спільноти. Зміни, пов'язані зі швидким розвитком ІКТ, не тільки відкривають для людства величезні можливості, але і призводять до появи нових проблем етичного характеру. Одне з основних завдань XXI ст. в цьому сенсі полягає в забезпеченні того, щоб інформаційне суспільство було засноване на принципах взаємної поваги і дотримання прав людини. Поширення цифрового зв'язку володіє багатьма перевагами, але водночас несе загрозу зловживань і порушення прав. Для захисту своїх громадян від цих ризиків багато країн уже створюють відповідні механізми, спрямовані, наприклад, на забезпечення безпеки дітей в інтернеті. Очевидно, однак, що ще дуже багато чого потрібно зробити для того, щоб упоратися з етичними наслідками використання ІКТ в інформаційному суспільстві. ЮНЕСКО у співпраці зі своїми партнерськими установами та за допомогою програми "Інформація для всіх" прагне врегулювати проблеми, що постають на шляху створення справедливого і мультикультурного інформаційного суспільства" [3]. Отже, ООН постулює головні етичні принципи сучасного інформаційного суспільства, що закладають людям в освітніх установах. Однак також зауважується, що цей процес не є закінченим, він є плінним та швидко змінюється.

2020 р. практика дистанційної освіти в освітніх закладах по всьому світу стикнулася з низкою проблем, що пов'язані не тільки з технічним забезпеченням викладачів та студентів, технічною грамотністю, проблемою з часом та місцем роботи, технічними неполадками та проблемами зі зв'язком. Навіть коли у людей, що навчають і навчаються, ці проблеми розв'язані – знайдено місце, комп'ютер, під'єднаний інтернет, зв'язок є стабільним і якісним, виникає низка проблем, які не вважаються такими, коли навчання проходить очно. Через те, що більшість людей під час дистанційної роботи/навчання працюють з дому, виникає ілюзія того, що людина не працює, тому вона дозволяє собі речі, які не могла дозволити під час роботи офлайн: неохайний вигляд, куріння, одночасне виконання домашніх справ і роботи, публічне спілкування в робочих чатах на особисті теми тощо. Ще однією важливою проблемою, яку деяким викладачам достатньо складно вирішити, є спілкування з так званим чорним екраном під час відеоконференції, оскільки студенти відмовляються або не можуть увімкнути камери. Цими проблемами не вичерпується весь список складнощів, з якими стикаються студенти та викладачі. Натепер якогось одного етичного кодексу, який би стосувався дистанційної освіти чи роботи, не існує. У деяких навчальних закладах розробляють методичні рекомендації й етикетні норми для онлайн-навчання, але офіційних нормативних документів на час написання цієї статті ми не знайшли. На освітньому порталі "Освіторія" у травні 2020 р. з'явилися поради для вчителів, як працювати дистанційно [9]. Проте цей блог у жодному разі не може претендувати на звання нормативного документа. Загалом, на нашу думку, у межах навчального процесу мають бути унормовані етикетні правила навчання онлайн, що стосувалися б організації навчального процесу в дистанційному форматі, правил спілкування, правил участі в обговореннях та дискусіях.

Безумовно, у дистанційному форматі роботи є свої плюси: більше охоплення аудиторії; можливість гнучкого розкладу, якщо ведуть записи зустрічей; постійний зв'язок з викладачем та студентом; доступ до інформації та занять звідусіль (не тільки з дому); унаочнення матеріалів за допомогою презентацій, відео, інтеракти-

вних дошок. Але і мінусів, окрім уже зазначених, достатньо багато: недостатня залученість студентів у навчальний процес, утом від постійної роботи з дому, неможливість проведення нормальних лабораторних та практичних занять, недоброчесність, загроза пранків (розіграшів, втручань у навчальні заняття сторонніх осіб з метою їхнього зриву) тощо. Усі ці проблеми людство ще має розв'язати та врегулювати, адже, судячи з новин, пандемія коронавірусу поки не збирається нас покидати. Й інформаційна етика в таких умовах, безумовно, стає одним з головних регуляторів комунікації сучасного інформаційного суспільства.

Теперішня українська влада зробила одним із найголовніших пунктів своєї програми дій діджиталізацію. Це слово ми чуємо майже у кожній промові шостого президента України. Однак в цих промовах майже нічого не сказано про безпеку й етичні настанови щодо цього явища. Хотілось би прояснити цей термін. На думку дослідниці О. Вартакової, діджиталізація є "перекладом змісту ЗМІ будь-якого формату (текстового, графічного, звукового) у цифровий формат, зрозумілий сучасним комп'ютером. Діджиталізація дозволяє змісту легко "транспортуватися" будь-яким каналом електронної комунікації. У підсумку, інтернет просто з'єднує комп'ютери та перетворюється на особливе інформаційне й комунікаційне середовище, де медіапродукти завдяки своєму цифровому формату здатні долати традиційні "обмежувачі" старих ЗМІ", "діджиталізація, усуваючи відмінності між окремими ЗМІ та зрівнюючи їхній зміст, прокладає дорогу до їхньої конвергенції" [6, с. 25–34]. Позитивний бік діджиталізації висвітлює А. Князев, назвавши її "шляхом до інформаційного суспільства, подальшої глобалізації та транснаціоналізації інформаційних зв'язків на всій планеті" [5, с. 39]. Українські науковці Г. Бондар та А. Гаркуша вважають діджиталізацію основою державної інформаційної політики, яка своєю ефективною роботою "сприяє прозорості влади, допомагає їй налагодити комунікативний зв'язок із громадянами шляхом швидкого поширення нових ідей та пропозицій. Ефективність інформаційної інфраструктури забезпечує розвиток будь-якої держави через те, що: дає змогу створювати ефективну систему економіки – економіку нових знань та інформації; скорочує час на обговорення важливих для країни рішень, проектів; допомагає спрямувати країну на шлях розвитку, який діє у всьому світі" [1, с. 29]. Проте говорити про діджиталізацію без розуміння проблем інформаційної етики та шляхів їхнього розв'язання є неприпустимим, також не можна діджиталізувати економіку, освіту, науку тощо без добре продуманої або злагодженої системи контролю простору ІКТ правоохоронними органами.

Висновок. Людство сприймає себе, зокрема, за допомогою цифрових засобів інформації як сукупність або систему взаємин. Цифрова глобалізація має показати нам взаємодію людей одне з одним у єдиному світі замість того, щоб перетворювати цифрові перспективи нашого життя в нашої реальності на якийсь різновид цифрової метафізики або (політичної) ідеології. Ключове завдання інформаційної етики – ознайомити людей із проблемами й альтернативами формування особистого та суспільного життя.

Комп'ютерні технології не нейтральні – вони наповнені людськими, культурними і соціальними цінностями. Ці цінності можна передбачати і враховувати, вони можуть з'являтися й еволюціонувати після багатьох спроб і помилок. У полікультурному світі часто можуть вини-

кати конфліктуючі системи цінностей. У майбутніх дослідженнях необхідно зробити якнайбільше у створенні ширшої та перспективнішої концепції того, що означає бути людиною в потоці перетворень, які нині наявні.

Рішення тих чи інших проблем в інформаційній етиці є різним залежно від того, хто розв'язує ці проблеми: філософи, програмісти, юристи тощо. Усі дилеми та проблеми у межах розглянутого напрямку прикладної етики мають відкритий характер, і точної відповіді на поставлені питання поки ніхто не може дати.

Отже, оскільки в сучасному інформаційному суспільстві існує пряма залежність між інтенсивністю технологічного розвитку і зростанням кризових явищ у сфері моральних цінностей та духовної культури, інформаційна етика висуває серйозну претензію на моральну регуляцію людської поведінки.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Бондар Г. Л. Інформаційна політика та етика в добу діджиталізації / Г. Л. Бондар, А. М. Гаркуша // Публічне управління та митне адміністрування. – 2019. – № 4 (23). – С. 27–33.
2. Дедюліна М. А. Моральные дилеммы в компьютерной этике. [Електронний ресурс] / М. А. Дедюліна – Режим доступу: <http://www.congress2008.dialog21.ru/Doklady/04910.htm>.
3. Информационная этика. [Електронний ресурс] – Режим доступу: <https://ru.unesco.org/themes/informacionnaya-etika>.
4. Капурро Р. Информационная этика / Р. Капурро // Информационное общество. – 2010. – № 5. – С. 6–15. – Режим доступу: <http://emag.iis.ru/arc/infosoc/emag.nsf/BPA/7c972f9e98fca119c32577dc0036bb4f>.
5. Князев А. А. Энциклопедический словарь СМИ / А. А. Князев. – Бишкек: Издательство КРСУ, 2002. – 164 с.
6. Медиаэкономика зарубежных стран: Учеб. пособ. / под общ. ред. Е. Вартаковой. – Москва: Аспект Пресс, 2003. – 335 с.
7. Назаров В. Н. Прикладная этика / В. Н. Назаров. – М.: Гардарики, 2005. – 302 с.
8. Сергеев А. С. Проблематика информационной этики в отечественной мысли / А. С. Сергеев // Дискурсы этики: Альманах. – 2012. – № 1. – С. 82–91.
9. Чаплигіна А. Жити ONLINE: 10 заповідей інтернет-етикету на карантині та після [Електронний ресурс] / А. Чаплигіна // Освіторія. – Режим доступу: <https://osvitoria.media/experience/zhyty-online-10-zapovidej-internet-etyketu-na-karantyni-i-pislya/>.
10. Floridi L. The Ethics of Information / L. Floridi – Oxford: Oxford University Press, 2013. – 357 p.
11. Lessig L. Code: And Other Laws of Cyberspace / L. Lessig – New York: Basic Books, 1999. – 320 p.

REFERENCES

1. Bondar, G., Harkusha, A. (2019). Informatsijna polityka ta etyka v dobu didjitalizatsiji [Information policy and ethics in the age of digitalization]. *Publiche upravlinnja ta mytne administruvannya*, № 4 (23), 27–33.
2. Dedulina, M. Moralnye dilemy v kompjuternoj etike [Moral dilemmas in computer ethics]. Retrieved from <http://www.congress2008.dialog21.ru/Doklady/04910.htm>
3. Informatsyonnaja etika [Information Ethics]. Retrieved from <https://ru.unesco.org/themes/informacionnaya-etika>
4. Capurro, R. (2010). Informatsyonnaja etika [Information Ethics]. *Informatsyonnoje obschestvo*, № 5, 6–15. Retrieved from <http://emag.iis.ru/arc/infosoc/emag.nsf/BPA/7c972f9e98fca119c32577dc0036bb4f>.
5. Knjazev, A. (2002). *Entsyklopedicheskij slovar SMI* [Encyclopedic Dictionary of Media]. Bishkek, Izdatelstvo KRSU.
6. Vartanova, E. (2003). *Mediaekonomika zarubezhnykh stran* [Mediaeconomics of foreign countries]. Moscow, Aspect Press.
7. Nazarov, V. (2005). *Prikladnaya etika* [Applied ethics]. Moscow, Gardariki.
8. Sergeev, A. (2012). Problematika informatsyonnoj etiki v otechestvennoj mysli [Problems of information ethics in Russian thought]. *Diskursy etiki: Almanah*, № 1, 82–91.
9. Chaplygina, A. Zhyty ONLINE: 10 zapovidej internet-etyketu na karantyni ta pislya [Live ONLINE: 10 commandments of online etiquette in quarantine and after]. Retrieved from <https://osvitoria.media/experience/zhyty-online-10-zapovidej-internet-etyketu-na-karantyni-i-pislya/>.
10. Floridi, Luciano (2013). *The Ethics of Information*. Oxford, Oxford University Press.
11. Lessig, Lawrence (1999). *Code: And Other Laws of Cyberspace*. New York, Basic Books.

Надійшла до редколегії 25.03.21

M. I. Korobko, PhD, Associate Prof.
Taras Shevchenko National University of Kyiv,
60, Volodymyrska Street, Kyiv, 01033, Ukraine

INFORMATION ETHICS AS A NECESSARY ELEMENT OF THE REGULATION OF THE MODERN INFORMATION SOCIETY

The article is devoted to the analysis of the importance of information ethics in the active development of information and communication technologies. Active research on the issues of cyberspace has been conducted since the second half of the XXth century. These studies are becoming more intensive every year. Many scientists are interested in analysis of these issues because communication plays the fundamental role in our dynamic modern world. Modern telecommunication technologies and, first of all, the global Internet, are one of the most important factors in the development of the world community, which has a decisive influence on the social, political, economic and socio-cultural spheres. And the global pandemic Covid-19 since 2020 has brought these issues to the forefront of socio-humanitarian research. The information space of the Internet, which has already become the main infrastructure of social communication at the local and global levels, is a relatively new cultural phenomenon. It is obvious that a clear and effective system of moral regulation in this area has not yet developed. This space provides a person with unprecedented opportunities in terms of personal freedom, challenging traditional moral attitudes. Of course, this raises many ethical issues, both general and applied, related to the spread of coercive and aggressive Internet advertising, pornography, violence, intrusion, privacy, and many other aspects. Computer technologies are not neutral. They are filled with human, cultural and social values. These values can be predicted and taken into account, they can appear and evolve after many trials and errors. In our multicultural world conflicting value system can often arise. Future research needs to do as much as possible to create a broader and more promising concept of what it means to be human in the stream of transformations that exist today. The solution of certain problems in information ethics is different depending on who solves these problems. All dilemmas and problems within the framework of the considered direction of applied ethics are open, and no one can give an exact answer to the questions yet. Thus, since in the modern information society there is a direct relationship between the intensity of technological development and the growth of crises in the field of moral values and spiritual culture, information ethics already makes a serious claim to the moral regulation of human behaviour.

Key words: digitalization, etiquette, information ethics, information and communication technologies, netiquette.

М. И. Коробко, канд. филос. наук, ассист.
Киевский национальный университет имени Тараса Шевченко,
ул. Владимирская, 60, г. Киев, 01033, Украина

ИНФОРМАЦИОННАЯ ЭТИКА КАК НЕОБХОДИМЫЙ ЭЛЕМЕНТ РЕГУЛЯЦИИ СОВРЕМЕННОГО ИНФОРМАЦИОННОГО ОБЩЕСТВА

Посвящено анализу важности информационной этики в рамках активного развития информационно-коммуникационных технологий. Активные исследования проблем киберпространства ведутся со второй половины XX века, и с каждым годом они становятся все более интенсивными. Рост интереса представителей самых разных гуманитарных дисциплин к данной проблематике объясняется не столько беспрецедентной динамикой развития объекта исследований, сколько той основополагающей ролью, которую играет коммуникация в современном мире. Современные телекоммуникационные технологии, и в первую очередь глобальная компьютерная сеть интернет, являются одним из наиболее важных факторов в развитии мирового сообщества, оказывая решающее влияние на общественную, политическую, экономическую и социокультурную сферы. А глобальная пандемия COVID-19 с 2020 г. вывела эти вопросы на первый план социогуманитарных исследований. Компьютерные технологии не нейтральны – они наполнены человеческими, культурными и социальными ценностями. Эти ценности можно предвидеть и учитывать, они способны появляться и эволюционировать после многих проб и ошибок. В поликультурном мире часто могут возникать конфликтующие системы ценностей. В будущих исследованиях необходимо сделать как можно больше в создании более широкой и перспективной концепции того, что значит быть человеком в потоке преобразований, которые сегодня происходят. Решение тех или иных проблем в информационной этике различается в зависимости от того, кто решает эти проблемы. Все дилеммы и проблемы в рамках рассматриваемого направления прикладной этики носят открытый характер, и точного ответа на поставленные вопросы пока никто не может дать.

Ключевые слова: диджитализация, этикет, информационная этика, информационно-коммуникационные технологии, нетикет.

УДК 316.74

I. I. Maslikova, d-r филос. наук, доц.
Київський національний університет імені Тараса Шевченка,
вул. Володимирська, 60, м. Київ, 01033, Україна
i.i.maslikova@gmail.com

СФЕРА КУЛЬТУРИ У ПРОЦЕСАХ НАЦІОТВОРЕННЯ ТА КОНСОЛІДАЦІЇ ГРОМАДЯН: ДОСВІД КУЛЬТУРНОЇ ПОЛІТИКИ ФРАНЦІЇ ТА НІМЕЧЧИНИ

Досліджено позитивний і негативний досвід консолідації громадян Франції та Німеччини засобами культури. Розглянуто практики збирання творів мистецтва, що вплинули на розвиток публічних музеїв і здатність відстоювати національні інтереси; практики об'єднання громадян навколо увічнених у пам'ятниках діячів культури; практики протистояння консервативних інтелектуалів та нових мистецьких кіл, що призвели до боротьби з інакомисленням, знищення книжок і формування ідеології нацизму; практики нацифікації системи освіти, що виявили загострення конфлікту між ідеальними чеснотами та реальною поведінкою учасників освітнього процесу та політиків, а згодом легітимували абсолютну покірність лідеру; практики комплектації бібліотечних фондів, що супроводжувалися розкраданням публічних книгозбірень та приватних колекцій. Зазначено позитивні наслідки об'єднання громадян за допомогою культурних інститутів та виявлено негативні ефекти консолідації громадян у сучасній культурній ситуації. Надано рекомендації щодо вибудовування стратегії культурної політики України.

Ключові слова: сфера культури, культурна політика, процеси націотворення, консолідація громадян, культурні інститути.

Постановка проблеми. Згуртованість, кооперація, активне громадське життя не можуть виникати без міцного ціннісного фундаменту та стійкого відчуття належності до спільного соціального простору. Такий фундамент може закладати релігія, традиції, ідеологія. І в процесах становлення нових державних утворень правителі насаджували такі базисні цінності не лише через владний примус, але й засобами культури. Не дивно, що культурна політика, яка починає оформлюватися як

явище політичного життя модерної Європи у XIX ст., бере на озброєння сферу культури та за її допомогою здійснює активні процеси націотворення. У такий спосіб культурна політика постає засобом об'єднання громадян навколо спільної мови, спільної історії, спільних культурних надбань й артефактів, спільних традицій, символів, сенсів і світоглядних настанов.

З огляду на це доволі цікавим вважаємо історичний досвід XIX–XX ст., що демонструє важливість культур-